

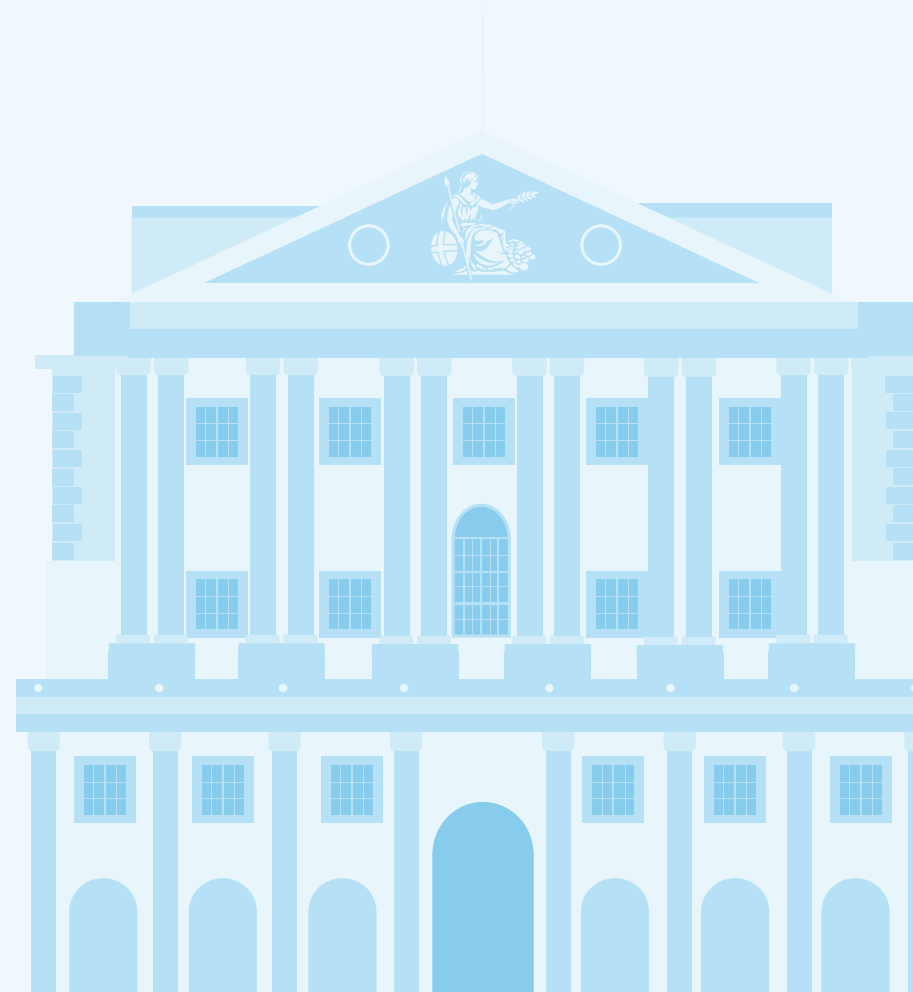
BANK OF ENGLAND

econoME

decisions matter

Cyflwyniad 4: Cynilo, benthyca a diogelu fy arian

I ddechrau: Waliau graffiti
Beth ydych chi'n ei wybod am
gynilo arian, benthyca arian, a
diogelu arian?

Amcan dysgu:

- Bydd myfyrwyr yn dysgu am gynilo, benthyca a thwyll ariannol.

Canlyniadau Dysgu:

- Gallaf ddisgrifio buddion cynilo a benthyca.
- Gallaf egluro sut mae cyfraddau llog yn gweithio mewn perthynas â chynilo a benthyca.
- Gallaf farnu pryd y gall sefyllfaoedd ariannol beri risg sylweddol, a gallaf egluro pam y gallai hyn effeithio ar les rhywun.
- Gallaf awgrymu dulliau o osgoi risg ariannol negyddol a ddaw o fenthyca neu dwyll.

Gweithgaredd: Deall termau a chysyniadau ariannol

Darllenwch y termau a'r cysyniadau ar ddalen Weithgaredd 8. A allwch chi eu paru â'u diffiniadau?

Byddwn ni'n archwilio rhai o'r rhain ymhellach yn ystod gweddill y wers.

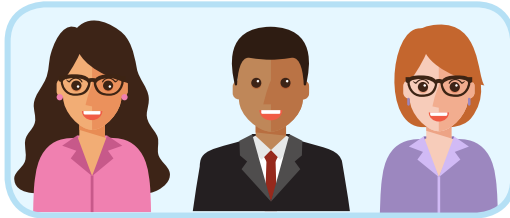

Cynilo a Benthycu

- Pa fathau o ddewisiadau rydyn ni'n eu gwneud ynghylch arian?
- Pam y gallai rhywun gynilo neu fenthycu arian dros dymor byr?
- Pam y gallai rhywun gynilo neu fenthycu arian dros dymor hir?

Pwy neu beth allai pobl ei ddefnyddio i fenthycha arian?

teulu

ffrindiau

cwmnïau benthyciadau diwrnod cyflog

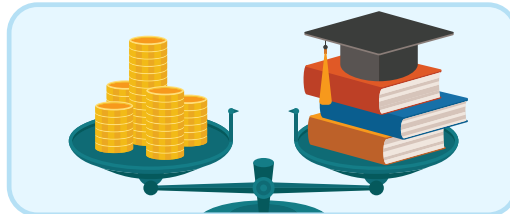
banciau'r stryd fawr

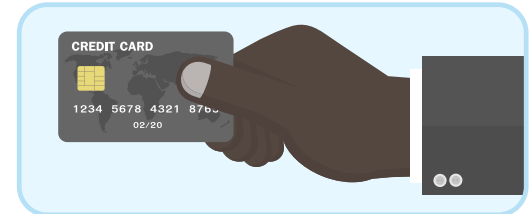
benthycwyr arian didrwydded

cardiau siop

benthyciadau myfyrwyr

cardiau credyd

Pa un o'r rhain a allai fod y mwyaf/lleiaf dibynadwy?

Gyda phwy allech chi siarad am gyngor ariannol?

Sut allech chi benderfynu a yw'r cyngor yn gywir ac yn ddibynadwy?

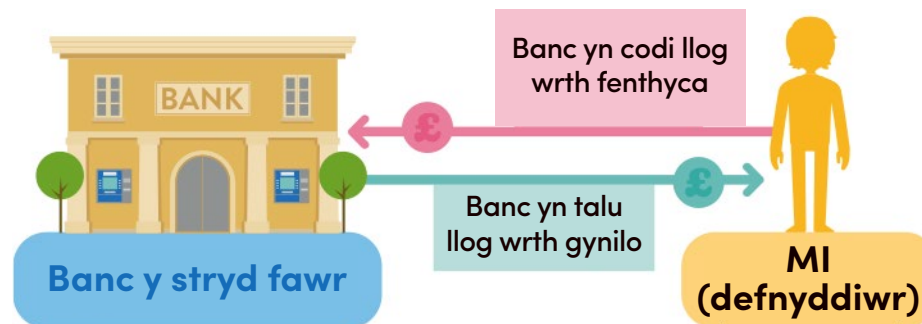

Nodyn atgoffa – Beth yw cyfraddau llog?

Pan fydd rhywun yn cynilo gyda banc y stryd fawr, mae'r banc yn talu ychydig o arian ychwanegol iddynt. Pan fydd rhywun yn benthycu, mae'r banc yn codi ychydig o arian ychwanegol. Gelwir yr ychwanegiad hwn yn '**llog**'.

Os gwnaethoch fenthycu £1,000 a'r **gyfradd llog** oedd 2%, bydd rhaid i chi dalu'r swm gwreiddiol yn ôl, ynghyd â 2% ohono – felly £20 yn ychwanegol.

Gall y cyfraddau llog a gynigir gan fanciau gael dylanwad grymus ar eich penderfyniad i naill ai fenthycu neu gynilo arian gyda nhw.

Gweithgaredd: Cyfrifo cyfraddau llog

Darllenwch yr astudiaethau achos cynilo (Taflen weithgaredd 9) ac astudiaeth achos Alfie (Taflen weithgaredd 10).

Cyfrifwch y llog yn y senarios, gan ddefnyddio cyfrifiannell benthycu a chynilo'r Bank of England:

<https://www.bankofengland.co.uk/education/education-resources/borrowing-savings-calculator>

Estyniad: Darllenwch astudiaeth achos Zara a chwblhewch y gweithgaredd.

Benthyca cynllunedig

Dyled hydrin

Hyder
Yn teimlo 'mewn
rheolaeth'

Amgylchiadau
annisgwyl

Benthyca digynllun

Dyled anhydrin

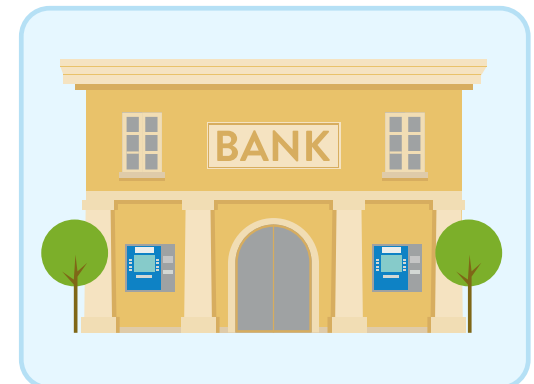
Yn debygol o arwain at:
Straen
Iselder
Diffyg Cwsg
Gorbryder
Perthnasoedd dan straen

Trafodaeth

Pam y gallai fod yn syniad da i...

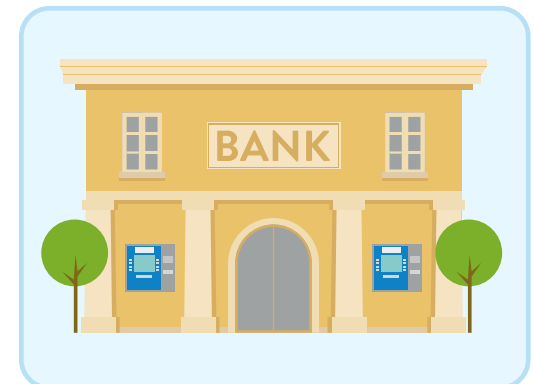
- ...gynllunio'n ofalus wrth gynilo neu fenthyca arian?
- 'Siopa o gwmpas' am y cyfraddau llog gorau?
(Cofiwch, mae cyfraddau uwch yn well ar gyfer cynilwyr ac mae cyfraddau is yn well ar gyfer benthyccwyr.)
- Cyfrifo llog i wybod gwir gost benthyciad wrth fenthyca arian?
- Deall bod rhaid ad-dalu'r cyfalaf yn ogystal â'r llog sy'n ddyledus

Trafodaeth

- Sut mae amgylchiadau ariannol personol newidiol yn effeithio ar arferion a dewisiadau benthyca?
- Sut mae cyfraddau llog amrywiadwy a sefydlog yn wahanol? Pam y byddai'n well gan rywun y naill neu'r llall? Pam mae cyfnod y benthyciad yn bwysig?
- Beth arall y gallai fod angen ei ystyried wrth gynilo gyda banc neu fenthyca arian ganddo?

Diogelu fy Arian

Beth yw twyll?

Twyll yw pan ddefnyddir ystryw i ennill mantais anonest, sy'n aml yn ariannol, dros berson arall.

(Cymerwyd y diffiniad o Action Fraud – actionfraud.police.uk/what-is-fraud)

Mae rhai enghreifftiau o dwyll ariannol yn cynnwys:

- **Dwyn hunaniaeth** – defnyddir manylion personol y targed i ennill arian neu fuddion eraill.
- **Gwe-rwydo** – mae sgamwyr yn twyllo pobl i ddarparu manylion personol/banc, y gellir eu defnyddio wedyn i hacio eu cyfrifiadur neu wrth ddwyn hunaniaeth. Ymdrinnir â thargedau yn gyffredin trwy'r cyfryngau cymdeithasol, e-bost, tectstio ac ati.
- **Gwefannau gwerthu ffug** – mae'r rhain yn gwerthu eitemau sy'n ffug neu nad ydynt yn cyrraedd.
- **Cynigion swydd/ysgoloriaethau/cystadlaethau/elusennau ffug** – mae'r rhain yn gofyn am arian neu fanylion personol ond maent yn ffug.
- **Buddsoddiadau ffug (e.e. cynlluniau Ponzi/Pyramid)** – addewir enillion mawr i dargedau os ydynt yn buddsoddi, ond nid yw'r cynlluniau'n real ac mae buddsoddwyr fel arfer yn colli eu harian.

Onid mae llawer o enghreifftiau eraill

Gweithgaredd: Archwilio astudiaethau achos twyll ariannol

Darllenwch trwy'r enghreifftiau o astudiaethau achos o sut y gall gwahanol fathau o dwyll ddigwydd yn ymarferol (Taflen weithgaredd 11a ac/neu 11b).

Ar gyfer pob senario, ystyriwch y dilynol:

- Pa fathau o dwyll ariannol y mae hyn yn enghraifft ohonynt?
- Beth allai ddangos mai sgam yw hwn?

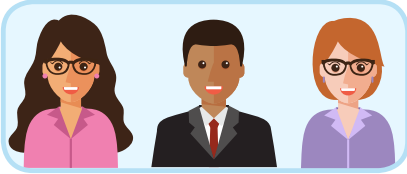
Pa gyngor fydddech chi'n ei roi i'r unigolyn a oedd yn darged twyll?

Awgrymiadau ar gyfer osgoi twyll ariannol

- Byddwch yn amheus o unrhyw un nad ydych chi'n ei adnabod sy'n cysylltu â chi (dros y ffôn, e-bost, neges destun neu gyfryngau cymdeithasol). Gofynnwch gwestiynau a herio unrhyw beth sy'n ymddangos yn rhyfedd. Rhowch ddiwedd ar y cyfathrebiad os ydych chi'n teimlo'n anghyfforddus a siaradwch â'ch rhieni, athrawon neu'r heddlu os ydych chi'n teimlo dan fygythiad.
- Peidiwch byth â rhoi manylion personol, megis dyddiad geni, cyfeiriad, manylion cyfrif banc, PIN neu gyfrineiriau.
- Byddwch yn wylriadwrus o gynigion sy'n 'rhy dda i fod yn wir' neu 'ddod yn gyfoethog yn gyflym' – mae'n debygol eu bod yn ffug!

Os credwch eich bod wedi bod yn darged twyll, cysylltwch ag Action Fraud, canolfan adrodd genedlaethol 24/7 y DU ar gyfer twyll a seiberdroseddu: [actionfraud.police.uk](https://www.actionfraud.police.uk)

Ble all pobl ifanc gael cymorth os ydyn nhw'n poeni am arian neu'n wynebu penderfyniad?

- Rhieni

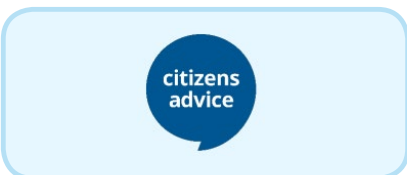
- Ffrindiau

- Athrawon a staff eraill yn yr ysgol

- ChildLine – elusen sy'n cynnig cyfle i blant a phobl ifanc siarad yn breifat am unrhyw bryderon a allai fod ganddynt, 24/7

- Cyngor ar Bopeth – sefydliad sy'n cynnig cyngor am ddim ynghylch ystod o faterion, e.e. cyllid, cyfreithiol, teulu, gwaith, tai

Rhannwch eich gwybodaeth

Meddyliwch am yr hyn rydych chi wedi dysgu am:

- Wneud penderfyniadau ariannol
- Nodi risgiau
- Atebion neu sefydliadau a all eu helpu i osgoi risgiau ariannol
- Nodi risgiau a buddion
- Defnyddio terminoleg/geiriau allweddol.

Sut y bydd yr hyn rydych chi wedi'i ddysgu heddiw yn eich helpu i wneud penderfyniadau ariannol gwell yn y dyfodol?

